

Yogesh Haribhau Kulkarni • You

AI Advisor (Helping organizations in their AI journeys) | PhD (Geometric Modeling) | Tech Colum...
now •

...

Wish to share today's article from my weekly column "तिसरा मेंदू" (Third Brain) titled "गमावलेल्या संधीची किंमत" (Price of the lost opportunity) has been published in the Marathi newspaper, Sakal! (pic below)

In this article, I go deeper into the applicability of Mental Model "Opportunity Cost" in various situations.

I'm thankful to [Sakal Media Group](#) for providing a platform to share these important insights with our local community.

Any comments? I'd love to hear your thoughts!

[Sakal Media Group](#) [Abhijit Pawar](#) [Samrat Phadnis](#) [Niranjan Agashe](#)

#AI #ArtificialIntelligence #mentalmodels #Intelligence #training #CommunityConnect

#SakalNewspaper #MarathiMedia #Marathi #India #Pune #MVPBuzz #GDE #opportunitycost

तिसरा मेंदू

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

भातात दरवर्षी लाखो तरुण-तरुणी यूएएससी, एमपीएससी सारख्या स्पर्धापरीक्षांची तयारी करतात. काही जण यासाठी पाच-सहा वर्षांचे आयुष्य खर्च करतात. मात्र या परीक्षा अत्यंत स्पर्धात्मक असून, अंतिम यशस्वी होणाऱ्यांची संख्या अत्यल्प असते. देशसेवा, स्वैर्य आणि प्रतिष्ठा हे आकर्षण मान्य असले तरी, बहुतांश वर्गाच्या पदरी फक्त थकवा, निराशा आणि वाया गेलेली वर्षे येतात. मग याचा विचार का होत नाही? या गेलेल्या वर्षांची भरपाई कशी होणार? याच काळात दुसरे काही टोकाक (खूप लाभाचे नसले तरी) करता आले नसते का? खरेतर अशा 'अप्यास' तरुणांना विविध क्षेत्रात जाता येऊ शकते. विधी-कायदे, संगणक, वित्त इत्यादी क्षेत्रात खूपच गरज आहे. परदेशी भाषा शिकून कौशल्यधारित कामे भारताबाहेर मिळू शकतात. सध्या जगात असलेल्या स्टार्टअपमध्ये करिअर घडवण्याची संधी आणि शिकण्याची आवड असेल तर त्याही पेशात कितीतरी संधी आहेत. एक ना अनेक. पण सर्व लक्ष एका परीक्षेकडे लागल्यामुळे उर्वरित सर्व दारं नकळत बंद

गमावलेल्या संधीची किंमत

होतात. मग या 'गमावलेल्या' संधीचा का विचार होत नाही? याच प्रस्नावर आधारित 'मेटल मॉडेल' (मन : प्रारूप) अर्थात विचार-चित्राला 'ऑर्गेन्युनिटी कॉन्स्ट' म्हणजेच 'गत संधीची किंमत' असे म्हणू शकतो. आपण आयुष्यात दरोज असंख्य निर्णय घेतो. काही मोठे, काही छोटे. पण प्रत्येक निर्णयामागे एक वा अनेक गत-संधीच्या किंमती दडलेल्या असतात, म्हणजेच आपण निवडलेली गोष्ट न करता भिडू शकणाऱ्या पर्यायांचे मूल्य. ही संकल्पना अर्थशास्त्रातून आली असली तरी तिचे महत्त्व केवळ आर्थिक व्यवहारांपुरते मर्यादित नाही, ती आपल्या आयुष्याच्या प्रत्येक क्षेत्रात लागू होते. याची काही उदाहरणे पाह्यात.

कल्पना करा, तुम्ही रविवाराची सुट्टी एखाद्या मोठ्या मॉलमध्ये खरेदी करत, खाण्या-पिण्यात आणि खरेदी (विंडो-शॉपिंग!!) करत घालवली. तुमचे पाचवे हजार खर्च आणि सहा-तास सहज गेले. थोडी मजा झाली. पण जरा विचार करा, याच दिवशी जवळच्या उद्योजकतेवर आधारित कार्यशाळेला हजेरी लावली असती, तर? एखाद्या यशस्वी स्टार्टअप संस्थापकाकडून शिकायला मिळाले असते. तिथे

ओळखी वाढल्या असत्या. कदाचित एखादी कल्पना सुचली असती, जी भविष्यात व्यवसायात रूपांतरित होऊ शकली असती.

मॉलमध्ये गेलेल्या दिवसाच बिल तुमच्या खिशातून गेलं : ₹ ५,०००. पण कार्यशाळेला न गेल्याचं बिल कोणीच दाखवत नाही. हेच ते अदृश्य नुकसान म्हणजेच 'गत संधीची किंमत'. म्हणजेच एखादी गोष्ट निवडताना, आपण ज्या दुसऱ्या गोष्टी सोडून देतो, त्याचे मूल्य. एका चांगल्या पगाराच्या नोकरीसाठी होकार देताना, तुम्ही तुमचा स्टार्टअप सुरू करण्याची संधी सोडत आहात का? नजीकच्या भविष्यात नोकरी जास्त पैसे देईल, स्थिरता देईल; पण गमावलेली स्टार्टअपची संधी काहीतरी जगावैश्वर्य-असामान्य करण्याची शक्यता तर गमावत नाहीये ना? रोज तासतास सोशल मीडियावर घालवताना, कदाचित एक नवीन कौशल्य शिकण्याची संधी हातातून जात आहे का? त्यामुळे पुस्तक वाचणे मागे पडत आहे का? कित्येक दिवसांत सहकुटुंब पते खेळले नाहीयेत का? घर खरेदी करणं हे अनेकांचं स्वप्न असतं, पण त्यासाठी घेतलेलं कर्ज आणि त्यात गुंतवलेलं भांडवल दुसऱ्या गुंतवणुकीत वापरलं असतं तर अधिक चांगला

परतावा मिळाला असता का? भाड्याने राहणं काहीन खर्चिक वाटतं; पण यामुळे लवचिकता, अधिक तरलता आणि इतर संधी भिडू शकतात. दिसतं ते घर, पण दिसत नाही ती 'गत-संधीची किंमत'.

ऑफिसमध्येच्या प्रत्येक मीटिंगला 'हो' म्हणून म्हणजे तुमचं लक्ष, विचारशक्ती आणि भोकाळा वेळ गमावणं, नाही का? हा वेळ सखोल-सर्जनशील काम किंवा महत्वाच्या निर्णयांसाठी वापरता आला असता. व्यत्ययांमुळे होणारं खरं नुकसान वेळेचं नसतं तर तुम्ही गमावलेल्या संधीचं असतं. आपण सहजा जे मिळतं त्यावर लक्ष देतो, जे गमावतो त्यावर नाही. हे आपल्या विचारसरणीचं अपंगत्व आहे. 'गत संधीची किंमत' समजून घेणं म्हणजे केवळ शाहणपण नव्हे तर ही एक मानसिक शक्ती आहे. तीच आपल्याला सरळ वाटचाल करणाऱ्यांपासून वेगळे करतो. विचारपूर्वक जगणाऱ्यांकडे नेते. तुमच्या प्रत्येक 'होकार'त अनेक 'नकार' दडलेले असतात, याचं भान येणं महत्वाचं आहे. पुढच्या वेळी केव्हा तुम्ही कुठल्याही निर्णय घ्याल, तेव्हा फक्त 'हे का?' इतकंच नाही, तर 'यामुळे मी काय गमावत आहे?' हाही प्रस्न विचारायला बिसरू नका.